

Ulusal Mimarlık Akımını Başlatan Mimar "Vedat Tek"

II. TBMM Binası, İstanbul Sultanahmet'teki Tapu Kadastro müdürlüğü gibi inşa ettiği kamu yapılarıyla dönemin mimarisine damgasını vuran Vedat Tek, 1873 yılında İstanbul'da doğmuştur. Türkiye'nin teknik eğitim görmüş ilk Türk mimarı olarak tanınmaktadır. Birinci ulusal mimarlık akımının en önemli temsilcilerinden biridir. Ailesi iktidara yakın seçkin bir sınıfa dahildir; babası devlet adamı, annesi şair ve bestecidir. Eğitimini tamamlamak için 16 yaşında Paris'e giderek farklı kolejlerde eğitim görmüştür. Batı'dan aldığı formel eğitime ve buradaki yapılardan etkilenmesine rağmen, ülkeye döndüğünde gördüklerini taklit etmekten kaçınmış, yapıtlarına Türkiye'ye özgü bir nitelik kazandırmak istemiştir. Mimar Kemaleddin ile Vedat Tek'in öncülüğünü yaptığı ve önceleri "neoklasik Türk üslubu" ya da "millî mimarî rönesansı" olarak adlandırılan, ama sonraları "birinci ulusal mimarlık akımı" adı verilen bu mimarî üslûp, mimarîde yerel, Türk bir tarz oluşturmayı hedeflemiştir. Bunu yaparken klasik Osmanlı yapılarında yer alan mimarî öğeler ve süslemeler sıklıkla kullanılmıştır. Bu akımın etkisi büyük ölçüde kamu binaları ile sınırlı kalmıştır. Arabesk, Osmanlı, Selçuk Mimarlığının ürünlerini kaynak olarak kendi eserlerinde kullanmaya çalışmıştır. Vedat Bey, yapılarını inşa ederken zemini çok iyi kullanmıştır. Çalışmalarında ayrıntılar önemli bir yer tutmakla birlikte en az masrafla en çok verimi almaya çalışmıştır. Tüm eserlerinin süs ve duruşlarını kendisi çizerek bunları doğal büyüklükte görselleştirmiştir. Vedat Bey, genellikle bina inşa çalışmaları ile bilinmesine rağmen mobilya tasarımları da yapmıştır. Özellikle apartman hayatında insanların rahatlık unsurunu göz ardı etmesi eleştirdiği tutumlardan birisi olmuştur. Sehpa, raf, masa tasarımı gibi mobilyaları oldukça ayrıntılı çizmiştir. Ancak bu çizimlerini yaptırıp yaptırmadığı konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Vedat Tek, mimarlık bürosunu açtığı anda önce hayretle karşılanmıştır. Bir Türk'ün mimar olamayacağı düşüncesi, mimar Vedat'ın karşılaştığı ilk zorluklardan biri olmuştur. Vedat Tek kendi, çaba ve başarılarıyla bu önyargıyı yok etmiştir. Bu nedenle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk mimarlığına olağanüstü olanakların sağlanması, Vedat Tek gibi mimarlara duyulan güvenle olabilmıştır. Mimar Vedat Tek, Türkiye'ye döndükten sonra ortağı Mimar Kemaleddin Bey ile birlikte Türk mimarisine yeni bir milli kimlik kazandırmak üzere Sirkeci'de mimarlık ofisi açmış ve serbest mimar olarak çalışmaya başlamıştır. O güne kadar mimarlık hizmeti yerli gayrimüslim azınlık ile İtalyan ve Fransızların elinde olduğundan, Vedat Bey, Türklerin mimarlık mesleğini beceremeyeceği koşullarını yok etmek için özel bir çaba harcamıştır. Vedat Tek babasının da valilik yaptığı Kastamonu'da Hükümet Konağı'nı tasarlamıştır. Bu yapı, Mimar Vedat'ın "millî mimari" olarak adlandırılan üslubun özellikleri ile atfedilebilecek ilk yapısıdır.

Vedat Tek, gerek Darü'l Hayr kurulması için gösterdiği çabalar, gerekse Kastamonu Hükümet Konağı için gerçekleştirdiği proje sayesinde gözde bir mimar haline gelmiş ve 1905'te Posta Telgraf Nezareti mimarlığına görevine getirilmiştir. Mimar Vedat'ın kariyerinde, Posta ve Telgraf Nezareti binası bir dönüm noktası olmuş, bu yapı kendi adı ve kimliği ile bütünleşmiştir. Haberleşmeye büyük önem veren Abdülhamit'in, o zamana kadar ayrı binalarda yürütülen posta ve telgraf işlerini tek bir çatı altında birleştirme kararı alması üzerine, yeni bir postane yapımı için girişim başlatılmış ve yapılacak binanın mimarı olarak Vedat Bey uygun görülmüştür.

Postane binasına bağlı olarak Hubyar Mescidi'ni inşa etmiştir.. Postane inşaatı devam ederken Sultanahmet'te "Defter-i Hakani"(Tapu ve Kadastro Müdürlüğü) binasının yapım işi de kendisine verilmiştir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından Mustafa Kemal tarafından Ankara'ya çağırılmıştır ve onun mimarlık hizmetlerini yapmaya başlamıştır. Ankara günlerinde Çankaya Gazi Köşkü'nün ek binaları ve Halk Fırkası Mahfelini'nin yapımlarını tamamlamıştır. Ankara'daki başlıca eserlerinden olan Halk Fırkası Mahfelini sonralarda ikinci TBMM binası olarak kullanılmıştır. İnşasına başladığı Ankara Palas yapısı temel düzeyinde iken, işin Mimar Kemaleddin'e devredilmesiyle İstanbul'a dönmüştür.

Mimar Vedat Tek, 1942 yılına kadar serbest mimar olarak çalışmıştır. Aynı yıl iki kez şeker komasına girdikten sonra hayatını kaybetmiştir. Mimar Vedat Tek, yaşamı boyunca Türk mimarisine kendi özgün kimliğini kazandırmak için çaba harcamıştır. Eski dönemlerde Türklere yakıştırılmayan mimarlık mesleğine yeni bir bakış açısı getirmiştir ve Türklerin mimaride kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamıştır.

"Yeni akımlar öteden beri ciddi mimarların düşündüklerini genelleştirmiştir. Konfora hiç bir şey feda edilmeyecek, bezeme eskisi gibi kalabalık ve değersiz malzeme ile yapılmayıp değerli malzeme ile ve yalın olacak, şu veya bu üslup izlenmesi yerine yalnız program sağlanacak ve uygulanacaktır."

Mimar Vedat Tek